

358.3:613.6:614.8

OTÁZKY PRACOVNEJ BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA U PONTONOVÝCH JEDNOTIEK A ÚTVAROV

Kpt. MUDr. Adolf JESENSKÝ

Úlohou pontonových jednotiek a útvarov je zabezpečiť plynulý presun a pohyblivosť vojsk stavbami mostných konštrukcií, prepravišť, prechodov, ďalej prevozom jednotiek a techniky, budovaním a opravami komunikácií, uskutočňovaním úpravy okolného terénu, včítane úpravy riečného dna na hlboké brodenie.

Pontonové jednotky a útvary plnia v prevažnej miere súčinnosťné úlohy v rámci zväzkov, ale pracujú aj samostatne. Z profilu ich činnosti je patrné najmä fyzické zaťaženie z väčšej časti v nezvyklom pracovnom prostredí — na vode. Za bojovej činnosti neprestajný kontakt s protivníkom má za následok stále straty a četné zranenia.

V súvislosti s nástupom mechanizácie a automatizácie bude treba prihliadnuť k novým kritériám pri výbere brancov k uvedeným jednotkám a útvarom. Obsluha zložitej techniky vyžaduje kádre psychosomaticky značne vyspelé. Skúsenosti ukazujú nevhodnosť jednostranného výberu, zameraného len na fyzickú dispozíciu jedincov, ako jediný rozhodujúci moment postačujúci na dokonalé zvládnutie funkčných povinností. Logická rozvaha, osvojenie si základných prvkov obsluhy a schopnosť pochopiť nové technické pochody vcelku — budú jednými z rozhodujúcich momentov pre úspešné splnenie úlohy.

Z potreby praxe javí sa ako účelné zamerať výber pri odvodovom konaní na posilnenie tej časti brancov, ktorá bude predurčená pre obsluhu zložitej techniky, veliteľské funkcie, prípadne zaujme iné kvalifikované miesta vojenských odborností. Stávať len na fyzických predpokladoch príslušníkov útvaru by znamenalo nekriticky hodnotiť možnosti útvaru, najmä v oblasti odbornej pripravenosti vojsk. Zmieňujem sa o uvedených veciach preto, že bezprostredne ovplyvňujú pracovnú bezpečnosť, zdravie a stále nie sú docenené. Ich správne pochopenie odvodnými komisiami by bolo cenným preventívnym krokom v prospech zdravia a úrovne útvaru ako celku.

V priebehu výcviku a plnenia náročných

úloh spolupôsobí mnoho činiteľov nepriaznivo ovplyvňujúcich zdravie.

Z objektívnych nepriaznivých momentov sa uplatňujú:

- špecifické podmienky, zahrnujúce nadmernú vlhkosť pracovného prostredia, menlivý charakter atmosférických porúch, bezprostredný styk s vodou,
- nárazovosť fyzických zaťažení s následnými intervalmi činnosti bez telesného vypätia,
- plnenie úloh v noci, čím dochádza k zmene celodenného rytmu a režimu.

V dôsledku nesprávnych rozhodnutí a postupov veliteľských orgánov všetkých stupňov na jednej strane a osobných nedostatkov s nedisciplinovanosťou cvičiacich vojsk na strane druhej, vystupujú do popredia subjektívne nepriaznivé momenty. Patrí sem:

- zle volený spôsob odpočinku v obdobiach pokoja medzi telesnými nasadeniami,
- zvýšený kalorický výdaj neprimerane krytý príjmom výdatnej stravy,
- opomenutie metodiky postupného nácviku pracovných celkov a jej nahradenie nárazovým fyzickým zaťažením, ktoré nie je podložené zodpovedajúcim stupňom trébovanosti,
- nezodpovedný, zdravotným požiadavkom odporujúci výber strojníkov pre obsluhu motorových člnov,
- neznalosť bezpečnostných opatrení, povelovej techniky u veliteľov a následných pracovných úkonov u podriadených,
- neznalosť plávania,
- psychická zaostalosť so zanedbanou výchovou,
- nedisciplinovanosť pracovných skupín — družstiev, čiet a pod.

Pod zorným uhlom uvedených faktorov vystupujú do popredia rôzne možnosti ohrozenia zdravia a pracovnej bezpečnosti.

Opomenutie metodiky postupného nácviku má za následok obmedzenú fyzickú výdrž, praktický žiadnu trébovanosť. Z toho pramení zvýšená únavnosť so zníženou obratnosťou, dochádza k nesúhre obsluhy a k úrazovosti.

Ako podporné momenty spolupôsobia:

- nedodržiavanie bezpečnostných opatrení,
- zlá povelová technika,
- nedisciplinovanosť podriadených,
- klzký terén,
- nezodpovedný výber strojnícov pre obsluhu motorových člnov zo strany hlavných lekárov útvarov.

Nadmerná vlhkosť pracovného prostredia, bezprostredný styk s vodou, menlivé atmosférické poruchy, nárazovosť fyzických vypätí, neprimerane krytý kalorický výdaj a únava sú predisponujúcimi činiteľmi pre vznik chorôb typu KHCD, viróz, reumatickej horúčky, angín, chladových artralgií a podobne.

Zvýšená fyzická námaha sa často podieľa na vzniku lumbág, lumboischiadických syndrómov, svalových hernií a ruptur, posttraumatických myalgií.

Po stránke psychickej nepriaznivo ovplyvňuje výcvik pocit strachu z vody u neplavcov. Veľká časť neuróz, neurastenických prejavov a konfliktových situácií padá u nich práve na tento vrub.

Na základe uvedených skutočností predkladám prehľad opatrení, ktoré by mohli poslúžiť ochrane zdravia a pracovnej bezpečnosti príslušníkov pontonových jednotiek a útvarov:

1. Zodpovedný výber brancov pre ich zaradenie k pontonovým jednotkám a útvarom. Upustiť od nedôslednej činnosti mnohých odvod. lekárske komisií. Zlepšiť kvalitu ich práce, neodvážať k útvarom jedincov s klasifikáciou „neschopný vojenskej služby“. Po prvotnom lekárskom vyšetrení u útvaru bolo nutné prepustiť zo zdravotných dôvodov až 5 % vojakov do pomeru mimo činnú službu. Posilniť tú časť brancov, ktorá má príslušné vzdelanie a predpoklady pre obsadenie funkcií predpísaných vojenských odborností. Neodvážať k pontonovým jednotkám neplavcov, v rámci Zväzarmu urobiť preskúšanie znalosti plávania. U zvyšku dbať na správne fyzické predpoklady, zodpovedajúce stupňu požadovaného telesného vypätia.

2. Postupnosťou vo výcviku dosiahnuť vysokú fyzickú zdatnosť a odolnosť. Fyzické nároky zvyšovať pozvoľna, rozvíjať stupeň trénovanosti s prihliadnutím k subjektívnym možnostiam každého jedinca.

3. Dôsledným plnením pokynov pre otužovanie, dodržiavaním osobnej a kolektívnej hygieny dosiahnuť zvýšenú odolnosť organizmu proti nepriaznivým prírodným podmienkam.

4. Vzhľadom na prevenciu možných mimoriadnych udalostí urobiť u útvaru preskúšanie všetkých príslušníkov I. ročníku v znalosti plávania. Pre ev. neplavcov zaviesť plavecký výcvik. Do doby zvládnutia základov plaveckej techniky viesť výcvik pod osobitným dohľadom, oddelene.

5. Dôsledne robiť včasné odborné ošetrenie zranení s cieľom predísť sekundárnym infekciám s dlhodobou neschopnosťou. Povinnosť hlásiť zranenie najbližšiemu veliteľovi je stej-

nou samozrejmosťou ako odoslanie poraneného veliteľom na ošetrovanie. Zabezpečiť dostatočnú kapacitu sprchových zariadení, vytvoriť podmienky pre možnosť celkovej hygienickej očisty po splnení úlohy.

6. V tzv. období pokoja medzi fyzickými výpätiami umožniť vojakom vysušenie šatstva, obuvi. V zimnom období zabezpečiť výmenu výstroje. Stratu kalórií doplniť výdatnou stravou s obsahom kalórií ako pre ťažko pracujúcich. Pri náhrade strát telových tekutín zvažovať otázku vhodnosti toho ktorého druhu s prihliadnutím k príslušnému ročnému obdobiu.

7. Urobiť zodpovedný výber strojnícov pre obsluhu motorových člnov. Otázka je v praxi značne podceňovaná, do kurzov sa odosielaajú jedinci, ktorí prepadli sitom rôznych výberov a ako neschopní zostali dosiaľ nevyužití. Tým sa stane, že časť takto vybraných ľudí treba odoslať späť k útvaru, pretože z hľadiska zdravotných kritérií nie je spôsobilá vykonávať predurčenú funkciu.

Aby nedochádzalo k omylom pri výbere, považujem za nutné upozorniť na použitie predpisu Zdrav. 2-1, a to „Diferencované zdravotné požiadavky pre špecialistov a žiadateľov“, špeciálna funkcia č. 3 (vodiči motorových vozidiel). Zdravotné požiadavky sú v zásadných rysoch analogické s požiadavkami kladenými i na výkon funkcie strojníka motorového člnu.

Zásadne neuznávame schopnými vojakov s nasledujúcimi nálezmi: (citovaný uvedený predpis)

- ostrosť zraková bez korekcie pod 0,66 obojstranne,
- nerozoznávanie základných barevných signálov (červeného, zeleného, žltého a modrého),
- vleklé ochorenia spojiviek, viečok a slzných ciest,
- zjavný strabizmus, porucha zorného poľa, nystagmus,
- poruchy videnia za šera,
- sluch pre šepot pod 4 Vs 4,
- vnútorná nedoslýchavosť,
- vady reči i ľahšieho stupňa, zhoršujúce zrozumiteľnosť pri použití technických spojovacích prostriedkov,
- nezávažné neurózy,
- následky ochorení a úrazov CNS i ľahšieho stupňa,
- celkom ľahké poruchy duševnej činnosti, povahové vady, anomálie,
- vleklé i ľahké ochorenia dýchacích ciest,
- kýly, rozšírené trieselné kanále a rozšírené jazvy steny brušnej,
- prekonané ochorenia obličiek i s normálnou funkciou,
- ľahké, vleklé ochorenia semenníkov, nadsemenníkov a semenovodov,
- nekomplikované zadržanie semenníka,
- poruchy hybnosti horných a dolných končatín s obmedzením funkcie,

- opakujúce sa lumbalgie a lumboischiadické syndrómy,
- alkoholizmus.

Na základe vlastných skúseností, overených praxou sa domnievam, že nie je vhodné odosielať do kurzov jedincov nosiacich okuliare. Ev. možný pád do vody, znečistenie zorného poľa prúdmi vody za jazdy môžu viesť k strate priestorovej orientácie a vzniku mimoriadnych udalostí. Často sa stáva, že výber je dobre vykonaný, veliteľ však nesúhlasí s kritériami výberu, odmieta ich a dožaduje sa zaradenia iného, väčšinou požiadavkom nevyhovujúceho vojaka.

Tu upozorňujem na zákon č. 20, § 6, odstavec

E, kde jasne stojí, že pri zaradovaní pracovníka na požadované miesto, treba bezpodmienečne dodržiavať všetky stanovené kritériá, potrebné pre výkon dotyčnej funkcie. To znamená, že veliteľ je povinný rešpektovať rozhodnutie hlavného lekára o vhodnosti odoslania do kurzu a zabezpečiť, aby sa správne vybraní jedinci dostali skutočne na predurčené miesta.

Účelom článku bolo poukázať na momenty, ktoré najčastejšie vedú k ohrozeniu zdravia a pracovnej bezpečnosti. Navrhované opatrenia majú slúžiť ako preventívny faktor, ovplyvňujúci ako zdravie, tak aj pracovnú bezpečnosť vojsk. V bežnom živote sú uskutočniteľné a praxou je overená ich kladná stránka.